

МАРИЗЪМ И ЧОМСКИАНСТВО – МАРШЪТ НА ИДОЛИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ЕЗИКОЗНАНИЕ

Цветомира Венкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

MARRISM AND CHOMSKYANISM – THE PARADE OF IDOLS IN BULGARIAN LINGUISTICS

Tzvetomira Venkova

Sofia University St. Kliment Ohridski

Abstract. Making cult figures out of linguists and linguistic schools is a common phenomenon of modernity. Among the linguists of the past twentieth century, those held on a particularly high pedestal were Nikolay Marr – looming in the East, and Noam Chomsky – in the West. How did the authority of these figures and their linguistic theories affect Bulgarian linguistics? The article suggests answers to this question drawing a parallel between the images of the two linguists. Such comparison is motivated by the coexistence of the two paradigms in Bulgarian linguistic sphere, where they were transferred and overlapped in the 1940s – 1960s. The text analyzes the common features of the two linguistic idols, such as their unique and enormous prestige, idolatry signs, ideological motivation, argumentation manner, etc. Also, the basic differences are outlined in regard to the establishment of unexpectedly symmetric antipodes. Special attention is paid to the projections of the cult images of Marr and Chomsky in Bulgarian linguistics.

Keywords: Marrism, Chomskyanism, linguistic idols, Bulgarian generativism

Издигането на култови езиковедски фигури и направления е разпространен феномен. Сред поставените на особено висок пиедестал езиковеди от XX в. са Николай Мар – извисил се откъм СССР и Ноам Чомски – откъм САЩ. Как се отразява авторитетът на тези фигури и на техните езиковедски теории в българското езикознание? Статията търси отговори на този въпрос чрез паралел между двата образа, тръгвайки към привидно кощунственото сближаване, срещу бетонираните различия. Поради това свързването на тоталитарния Мар и модерния Чомски поема риска да разгневи последователите на Чомски (сред които попада и авторката на тази статия) – допускане, показващо презумпцията за недосегаемост на културологично конотирания езиковедски образ.

Взаимодействието между личността и общественото ѝ проектиране като кумир, а в по-общ план – между реалност и социален симулакрум, е обект на внимание във философски и културологичен аспект още при Фр. Ницше (Nietzsche 1889), както и при съвременни автори като Ж. Бодрийяр (Baudrillard 1981). Най-общо идологизирането на хора се разглежда като изява на нуждата от сакралност в секуларизираното общество

съзнание. Образите кумири представляват интерес и в сферата на езикознанието, където личността на езиковеда и неговият модел се отразяват значително на теоретичната конюнктура.

1. Маризъм и чомскианство като отделни явления

По принцип *маризмът* и *чомскианството* се разглеждат откъснато едно от друго в лингвистичната историография, всяко в своята културна рамка.

1.1. Маризъм

От една страна, на Изток се издига *маризмът*, който е „направление, господстващо в съветското езикознание като официално признато от края на 20-те години до юни 1950“, „наречено така на името на своя основател Николай Яковлевич Мар“ (Алпатов/Alpatov 2004: 3). Маризмът се занимава с историята на езиковото развитие още от древността, като описва друго езиково семейство – *яфетическото*¹. Освен това държи да постави основите на „марксихеско езикознание“ чрез внасянето на пряка обществена обусловеност в разбирането за езика, смятан за обществена надстройка и виждан като диалектика между княжески и престоноароден език, изразяваща се в революционни скокове² (Венкова/Venkova 2017). Култът към Мар и маризма преминава през три фази. Първата от тях, от средата на 20-те до 1950 г., е на „изкуствено раздуване на Маровия авторитет и полуадминистративно³ насаждане на неговата теория с цел да ѝ се създаде монополно положение в съветската наука“ (Абаев/Abayev 1960: 91). Втората фаза настъпва след Сталиновата критика от 1950 г. и се изразява в „искрено ликуване“ от отмяната му, „масови публични покаяния“ (Алпатов/Alpatov 2004: 195)⁴ и яростна критическа кампания. При третата фаза, в края на 50-те, „Мар е напълно зачеркнат, сякаш никога не го е имало“ (Абаев/Abayev 1960: 90). Първа и втора фаза са много шумни: минават от обожествяване към демонизиране, но запазват мощта на идола. Истинското развенчаване става при третата фаза – разчиства се теренът за реанимация на тоталитарното езикознание чрез одомашняване на чомскианството в рамките на общия култ към когнитивната революция.

При „положителната“ фаза се говори за *Учението на Н. Я. Мар* и *Новото учение за езика*, а след това, и до днес – за *маризъм*, термин с отрицателна конотация. Що се отнася до личността на Мар, тя е „най-шумната в историята на съветската наука“ (Аба-

¹ Мар задава *яфетическото* редом с установените *индоевропейско* и *хамито-семитско семейство*, като го очертава като основно. Някои виждат в това омаловажаване на руския етнически елемент в разрез с „националния болшеvizъм“ (термин на Шляпентох) чрез „прекаленото подчертаване на влиянието на културата и езика на народите, живели там преди славяните, вж. (Shlapentokh 2011: 68–71). Официалното обяснение се опира на отклонения от марксизма, както и на общ застой в езикознанието, причинен от маризма.

² В най-компактен вид неговите идеи се виждат в събраните му съчинения (Марр/Marr 1931).

³ Днес вече открито може да се каже, че насаждането е било не само изцяло административно, но също и репресивно в професионален и личен план.

⁴ Тук представяме по-различна интерпретация на фазите на маризма спрямо възприетите. Смятаме, че (Абаев/Abayev 1960) съзнателно пропуска фазата на отхвърлянето, защото пише по тоталитарно време, а (Алпатов/Alpatov 2004) се фокусира само върху фазите на приемане и отхвърляне.

ев/Абаев 1960: 91). По време на възхода Мар е професионално канонизиран в текстове, подобни на жития, а несъгласните са репресирани. След 1950 г. масово е обвиняван за *чародей*, *вулгарен материалист*, *немарксист*, а учението му е *шарлатанство*, *палеонтоложка мъгла* и др. Въпреки че дискусията върху маризма стихва, липсата на реабилитация го запечатва в езиковедския социум като тоталитарен, вулгарно-материалистичен и ненаучен.

1.2. Чомскианство

На Запад, отвъд Желязната завеса, се налага *чомскианството* (Chomskyanism) – термин, означаващ „чомскианските схващания и теории като цяло“ (Wiktionary), също употребяван предимно с негативна конотация. Сходни по-неутрални термини са *чомскианска синтактична традиция*, *чомскианска парадигма* и др.

Звездата на американския езиковед Н. Чомски изгръва през 1957 г. с книгата му *Синтактични структури* (Chomsky 1957) и се налага чрез редица трудове, популярни и до днес. Уникалният му ореол в езиковедската конюнктура е от края на 50-те до средата на 90-те години, продължил в по-слаба степен до наши дни. Чомски проповядва тотална математизация на структурното езиково описание – чрез процедура (генериране) възниква изречение, което се състои само от елементи, експлицитно зададени в граматиката, комбинирани само чрез правила, също зададени в нея. *Трансформациите* заемат важно място в модела му, както и разграничаването на *повърхностна* и *дълбока структура*. Названието на модела е *Трансформационно-генеративна граматика*⁵, съпроводено в новоустановения жаргон от лексикализирани съкращения: *Ти Джи Джи* (*Трансформационно-генеративна граматика*), *Джи Би* за *Управление и свързване*, както и съчетанията *Стандартна теория*, *Разширена стандартна теория* и др. По същество Чомски официално ориентира граматиката към голяма приложна цел – компютърната обработка на езика.

Чомскианството не е наложено административно, но зад него стои кампания на институционално и проектно финансиране, както и на академична политика. „Безпрецедентният растеж в областта на лингвистиката“ в „огромни пропорции“ в САЩ е показан с официални статистически данни при Newmeyer (1986: 44). През 50-те – 80-те години на XX в. в САЩ се регистрира бурно нарастване на езиковите департаменти от 13 на 51; на лингвистичните специалности от 14 на 73, на интердисциплинарните лингвистични курсове от 77 на 173, на студентите по лингвистика с 49%, на магистрантите и докторантите от 407 на 2597 (по Newmeyer 1986: 44–47). За генеративисти се обявяват над 55 процента от лингвистите, а останалите „приемат за даденост основните принципи на генеративната граматика“ (Newmeyer 1986: 46).

⁵ Постчомскианските граматики се заиграват с това словосъчетание. Например в *Генеративната фразова граматика* (GPSG) култовият термин *трансформация* изобщо не се употребява, а *Опорната фразова граматика* (HPSG) обръща реда на думите и говори за *Генеративно-трансформационна граматика*. Новите модели се връщат към предчомскианските идеи, но чрез съпоставка с Чомски, което кара читателя да премине през цялата история на неговия модел, за да ги разбере. Според мен по-прекият път към тяхното разбиране е през европейската традиция и блумфийлдианците, което се потвърждава от мои преподавателски експерименти.

От началото на 80-те години обаче започва „ревизиране“ на Чомски, което бе- лежи период на постепенно развенчаване. Показателна за трудността на този процес е нуждата от колективен отпор и нова институционализация при постчомскианските ге- неративни модели, които успяват да се утвърдят първоначално само като мащабни ко- лективни проекти. Проектното финансиране на новите модели би могло да се изтъку- ва като нова линия към разбиване на монопола на Чомски чрез стимулиране на по- разнообразна генеративна лингвистика. Мотивировката на следващите модели е стра- тегически същата – прилагане на граматиката към програми за езикова обработка.

1.3. Времева последователност

Във времето мариизмът предшества чомскианството, макар и не толкова много, колкото изглежда. Мариизмът идва в България в периода 1944–1950 г., а чомскианство- то – след 1957 г. Трябва да се има предвид обаче, че от края на мариизма (1950 г.) до началото на чомскианството (1957 г.) тече втората фаза на мариизма. Това са годините, в които в Източния блок кипи бурна антимариистка кампания, която заглъхва напълно чак когато рецепцията на генеративизма става новата мода в езикознанието.

2. Основа за търсене на паралели между мариизъм и чомскианство

Към съпоставка преди всичко ни провокира общото битие на двете парадигми в българския езиковедски контекст, където те волю-неволю се проектират и наслагват през 40-те–60-те години на XX в. Основание за паралел ни дава това, че всяка от посо- чените две езиковедски парадигми се радва в определен период на огромна и уникална популярност в родините си – СССР и САЩ, както в техните съюзници от Източния и Западния блок. Освен това и двете са наложени съзнателно чрез държавна политика като езиковедски икони, символизиращи суперноваторство, конкретно национално начало и нова идеология.

В личностен план връзка между тях откриваме в ключовата фигура на Роман Якобсон, един от най-видните привърженици на формализма в съвременната филоло- гия. Той има водеща роля в няколко национални школи, като свързва „съдбата на емигранта и пътуващия учен с мисионерството“ като „опосредстващ ценностите на знанието“ (Григоров/Grigorov 2012: 75). Якобсон следи развитието на Мар, както е видно от писмо до Н. Трубецкой от 1929 г., където нарича четирите му елемента „дрънканици на параноик“⁶ (цит. по Алпатов/Alpatov 2004). Освен това в САЩ той е пряк фактор при академичното назначение на Н. Чомски: „През 1955 г. Якобсон – по онова време гост-лектор в Масачузетския технологичен институт – чрез своя докторант Морис Хале урежда първата работа на Ноам Чомски в този институт (Knight 2016: 86). Фактът, че двете школи имат общи свидетели, показва, че през Желязната завеса все пак се обменя информация, и то чрез учени, налагащи тенденциите.

⁶ Н. Трубецкой и Р. Якобсон развиват „евразийството“, за разлика от „яфетизма“ на Н. Мар, така че критиката му има и по-дълбоки корени от обсъждането на броя езикови елементи.

Самият Чомски е запознат с маризма. Той коментира публичното развенчаване на маризма в писмо до японски езиковед през 1969 г.: „Четох есето на Сталин, когато то се появи, и го намерих за съвършено разумно, но напълно лишено от обяснителна сила“ (цит. по Алпатов/Alpatov 2004: 190). През 1950 г. Чомски е вече с изградена езиковедска компетентност – той е на 22 години, студент в последен курс на Пенсилванския университет. Освен това баща му е роден в Украйна и фамилията остава свързана с корените си, което е основа за траен интерес.

Видно е, че парадигмите на Мар и Чомски не са откъснати в езиковедското пространство, което дава почва за паралели по същество, макар че те се избягват както в американското, така и в съветското езикознание. Ние обаче имаме предимството на външния поглед и времевата отдалеченост, абстрахиращи се от локалния социум, където Мар е бетониран като архаичен и помпозен култовец, а Чомски – като „enfant terrible“ (Newmeyer 1980: 35) на революционно новата американска лингвистика.

3. Сходства на двата идола

3.1. Уникален и огромен авторитет в езикознанието

И двамата езиковеди са лидери на лингвистични школи, носещи тяхното име. Освен това всеки от тях утвърждава идеи, доминиращи лингвистиката десетилетия в техния регион и в много по-широк радиус. И двамата имат огромен, несъизмерим с други езиковеди брой цитирания по света и творчеството им е обект на много отделни изследвания. Множество горещи привърженици и врагове не липсва на никого от тях, както по време на най-голямата им популярност, така и в наши дни.

3.2. Общото в идейно-езиковедски план

И двете парадигми търсят езикова универсалност, макар и чрез различни – съответно исторически или психологически доводи. Идеите им за известен период се налагат повсеместно в локалните им културни пространства и в чужбина, макар и с различни средства. При никой от тях не може да се отрече категоричност и размах на мисълта. И не на последно място, и при двамата се наблюдава изявен интуитивен подход – тръгват от мащабна хипотеза, която аргументират с откъслечни конкретни примери. При този начин на аргументация Р. Хол вижда сходство между подхода на Чомски в „ориентирането на цял клон от науката (напр. лингвистиката) в една или друга конкретна посока“ и „извършената под политически натиск доминация на маризма в съветската наука“, като ги смята за стъпки към „налагането на контрол над мисълта в името на една или друга предпоставена „истина“ (Hall 1987: 24).

3.3. Общото в културологичен план: идологизация

Най-важното сходство между Мар и Чомски се открива в идологизацията на техните личности и идейни проекти в езикознанието. Тя се изразява в силна генерализация или хипербола при проектирането им в общественото пространство и в очакваните да бъдат следвани и хвалени. Наблюдава се „ярко несъответствие между същност и популярност“ (вж. Алпатов/Alpatov 2004: 32–35).

В разцвета на култа Мар е постулиран в СССР и у нас като *основател на съветското марксистическо езикознание* (Андрейчин/Andrejchin 1950: 33). Критиците го виждат като *гръмовец* (вж. Алпатов/Alpatov 2012: 9) и го поставят в рамките на мита за „всеомогъществото на науката“ и сред „култове и култчета“ към учени като Мичурин, Лисенко и др. в съветската научна сфера (Алпатов/Alpatov 1994: 32–111).

Чомски също е масово представян като *бащата на съвременната лингвистика*, както и като *революционера* в нея. Подобно на Мар, и при Чомски важи споменатото рамкиране във „всеомогъществото на науката“, както и поставянето сред „култчетата към учени“, например като „езиковедския Айнщайн“ (Harris 1993).

Приликата между двамата като езиковедски кумири е очевидна: *революционери и бащи на новото*, макар и в различни (и не толкова) идеологически вселени.

3.4. Общо в идеологически план

И двете парадигми се основават на актуални обществени идеологически концепции. Маризмът е замислен като прилагане на марксизма-ленинизма в езикознанието. От своя страна, чомскианството е целенасочено прилагане на когнитивната революция в езикознанието. В по-дълбок план и двете направления са изявено материалистични и атеистични, както и свързани с марксистката концепция за революция – при Мар революцията е езикова, а при Чомски е езиковедска.

3.5. Чомскианството в кривото огледало на маризма

Може да се твърди, че мариизмът се явява пародийно краен и затова много показателен за влиянието на властта върху езиковедската теория. Едно от обясненията за мълчанието относно Мар в САЩ е, че „мариизмът показва колко силно абстрактните теории могат да се оформят от обществени ограничения, често чрез директно прилагане на власт в една или друга форма и наказания, изразени било чрез ограничаване на заплащането на интелектуалния труд, било чрез пряка репресия. Случаят с Мар ясно показва колко безцеремонно тези ограничения се използват, за да се влияе върху интелектуалните дейности“ (Shlapentokh 2011: 72). На Запад „недаването на чекове и работа е водещ начин за повлияване на интелектуалните тенденции в приемлива посока“, подобно на „простото елиминиране на неудобните в челюстите на ГУЛАГ при тоталитарните общества“ (Shlapentokh 2011: 73).

Въпреки че Шляпентох пише по принцип и не визиращ конкретни теории на Запад, смятам, че с пълна сила неговото твърдение може да се приложи към утвърждаването на чомскианството като интелектуална тенденция. За държавната подкрепа на Чомски говорят историографи. К. Найт го определя като „водеща фигура в спонсорирана от Пентагона когнитивна революция в лингвистиката, психологията и философията“ (Knight 2016). Има много примери за подкрепата му чрез финансови, кариерни и медийни лостове. Спорът между изследователите му е само дали финансирането стимулира утвърждаването на дадена теория, или обратното – разцветът на теорията привлича финансиране. Аналогията с държавната подкрепа на Мар би наклонила везните към първото.

4. Различия между двата идола

В теоретично-методологически план двамата се явяват симетрични антиподи: Мар говори за езика като социална надстройка, а Чомски – като индивидуална способност на човешкия мозък. Мар е изцяло диахронно ориентиран, а Чомски – изцяло синхронно. Мар залага много на семантични анализи, Чомски – на формални. Мар прави основно лексикални и фонетични паралели, а Чомски се фокусира върху граматиката, предимно синтаксиса. Прави впечатление обаче, че симетричните разлики наподобяват движение на махало. Случайно или не, в теорията на Чомски се проявява последователна негласна реакция на Маровата.

5. Идолите в български контекст

Приликата между личностните проекции на Мар и Чомски се наблюдава и в българската езиковедска среда. На първо място, отношението и към двамата като цяло не е така сериозно, както в родините им. Приемането им у нас съжителства с негласни скептични клишета за Мар като *Сталиново протеже*, а за Чомски – като *западен ексцентрик*. Маршът и на двамата в българското езикознание определено няма мощта на този в родните им страни. Сходен е и пътят на приема им у нас – и двете школи идват през съветското езикознание, приети с одобрение (официално или негласно) на тоталитарната власт. С оглед на развитието им на българска почва, и двете школи не претърпяват тук доразвиване на основните си теоретически постулати, а предимно се прилагат към българския език чрез адаптиране. Приемът на маризма се изразява главно в критически оценки: възхвали, описания, критики на опоненти. Чомскианството също се приема главно чрез критически оценки, но и се прилага към български езиков материал от 1963 г. насам, макар и много по-ограничено в пропорционално сравнение със САЩ и Западна Европа. И двете школи стават обект на полемики относно идеологическата вярност към марксизма-ленинизма, тъй като влизат у нас в травматичния период на тоталитаризма. И двете школи в крайна сметка остават встрани от основното течение в българското езикознание през онзи период.

Интересно е да се сравни и реакцията на българските им последователи. Веднага след 9.09.1944 г. на българските езиковеди се налага да възхваляват маризма – Вл. Георгиев, И. Леков, Л. Андрейчин. Встрани остават М. Янакиев, Н. Костов, К. Мирчев, Ст. Стойков, както и по-старото поколение на Ст. Младенов и А. Т. Балан. Обратната директива се задава от статията на Сталин *Марксизмът в езикознанието* от 20 юни 1950 г., публикувана в преводи у нас три дни след това. Българските последователи на Мар лесно се отказват от него в рамките на дни и някои от тях стават водещи антимаристи. Въпреки че Мар загубва последователите си веднага, той запазва популярността си, макар и отрицателна, чак до днес.

Групата автори, първи последвали Чомски у нас, е малка, но активна и ентусиазирана. Първи в началото на 60-те години са М. Янакиев⁷ (с философско-методологически анализ), А. Людсканов (с оглед на машинния превод), Х. Валтер (с опита на Лайпцигския генеративизъм), Ц. Младенов (с фонетична насоченост), А. Кошелев и Е. Селян (с информационни презентации), Ж. Молхова (в преподавателски аспект). От средата на 60-те години на чомскианския модел най-силно и последователно се посвещава Йордан Пенчев. В това направление тръгват и М. Лакова, К. Илиева, Е. Паскалева. Бумът на Чомски у нас е през 80-те години, когато всъщност на Запад абсолютното му лидерство отслабва. Тогава израства многобройно поколение български езиковеди, следващи неговите модели.

У нас няма езиковеди, които да се прехвърлят от Мар към Чомски, въпреки някои тенденциозни обвинения в това. Причината е, че чомскианството изисква специална подготовка, докато у нас се е образувал вакуум по отношение на Блумфийлдианската школа и сосюрианството, а и точно формалните идеи на Ст. Младенов и А. Т. Балан са отречени. Освен това с умората от издигането на пиедестали може да се обясни дистанцията, която някои запазват.

6. Изводи

С оглед на динамиката на рецепционния езиковедски контекст в българската граматика, парадигмите на Н. Мар и Н. Чомски не бива да се разглеждат изолирано. Срещата в българското езикознание на техните школи, твърде различни на пръв поглед, откроява редица важни паралели в идейно-езиковедски, културологичен и идеологически план. Маршът им у нас е много по-приглушен, отколкото в родините им, което всъщност е добра основа за по-трезво и задълбочено осмисляне на тяхната чисто езиковедска сърцевина.

Цитирана литература

- Абаев 1960:** Абаев, В. И. Н. Я. Марр (1864–1934) К 25-летию со дня смерти. – В: *Вопросы языкознания*, 1, 90–99. (Abaev, V. N. Ja. Marr (1864–1934) K 25-letiju so dnja smerti. – V: *Voprosy jazykoznanija*, 1, 90–99.)
- Алпатов 2004:** Алпатов, В. *История одного мифа: Марр и марризм*. Москва: Едиториал. (Alpatov, V. *Istorija odnogo mifa: Marr i marrizm*. Moskva: Editorial.)
- Алпатов 2012:** Алпатов, В. Громовержец (Н. Я. Марр). – В: *Языковеды, востоковеды, историки*. Москва: Языки слав. культур, 9–30. (Alpatov, V. Gromoverzhec (N. Y. Marr). – V: *Jazykovedy, vostokovedy, istoriki*. Moskva: Jazyki slavjanskih kul'tur, 9–30.)
- Андрейчин 1950:** Андрейчин, Л. Н. Я. Мар – основател на съветското марксистическо езикознание. – В: *Език и литература*, кн. 5, 33–35. (Andrejchin, L. N. Ja. Mar – osnovatel na savetskoto marksichesko ezikoznanie. – V: *Ezik i literatura*, kn. 5, 33–35.)

⁷ Оттеглил се от чомскианството след 1962 година.

- Венкова 2017:** Венкова, Цв. Мар и анти-Мар: рецепционният поврат в българското езикознание.– В: *Управление и устойчиво развитие*, кн. 4, 95–100. (Venkova, Tzv. Mar i anti-Mar: retseptsionniyat povrat v balgarskoto ezikoznanie. – V: *Upravlenie i ustoychivo razvitie*, kn. 4, 95–100.)
- Григоров 2012:** Григоров, Д. *Градината на литературната история*. София: Сиела. (Grigorov, D. *Gradinata na literaturnata istoria*, Sofia: Siela.)
- Марр 1931:** Марр, Н. *Избранные работы*. Ленинград: ГАИМК. (Marr, N. *Izbrannye raboty*. Leningrad: GAIMK.)
- Baudrillard 1981:** Baudrillard, J. *Simulacres et Simulation*. Paris: Galilée.
- Chomsky 1957:** Chomsky, N. *Syntactic Structures*. The Hague/Paris: Mouton.
- Hall 1987:** Hall, R. Some Recent Studies on Port-Royal and Vaugelas. – In: *Linguistics and Pseudo-Linguistics*. Cambridge: John Benjamins, 9–31.
- Harris 1993:** Harris, R. *The Linguistic Wars*. Oxford: Oxford University Press.
- Knight 2016:** Knight, C. *Decoding Chomsky: Science and Revolutionary Politics*. New Haven and London: Yale University Press.
- Koerner 2004:** Koerner, E.F.K. Linguistics and revolution with particular reference to the ‘Chomskyan revolution’. – In: F. Brisard, S. D’Hondt, T. Mortelemans (Eds.) *Language and Revolution – Language and Time*. Antwerp: University of Antwerp, 3–62.
- Newmeyer 1980:** Newmeyer, F. J. *Linguistic theory in America*. New York: Academic Press.
- Nietzsche 1889:** Nietzsche, F. *Götzen-Dämmerung oder Wie man mit dem Hammer philosophiert*. Leipzig: Verlag von C. G. Naumann.
- Pollard, Sag 1987:** Pollard, C. and Sag, I. *Information-Based Syntax and Semantics, Vol.1, Fundamentals*. Stanford: CSLI publications.
- Shlapentokh 2011:** Shlapentokh, D. The fate of Nikolai Marr's linguistic theories: The case of linguistics in the political context. – In: *Journal of Eurasian Studies* 2, 60–73.

Цветомира Венкова
София 1504
Бул. „Цар Освободител“ 15
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Катедра по англистика и американистика
cvenkova@uni-sofia.bg

Tzvetomira Venkova
Sofia 1504
15 Tzar Osvoboditel Blvd.
Sofia University St. Kliment Ohridski
Department of English and American studies
cvenkova@uni-sofia.bg